

CUMHURİYETİN 50. YILINA

ARMAĞAN

AYRI BASIM

JALE BAYSAL

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRK
KÜTÜPHANECİLİĞİNİN GELİŞMESİ

b: 9545

s: ab45

İstanbul - 1973

ÇEKÜL KÜTÜPHANESİ

DEMİRBAŞ NO. *ab45*

SINIFLAMA NO.

ab45

BAĞIŞCI

GELİŞ TARİHİ

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRK KÜTÜPHANECİLİĞİNİN GELİŞMESİ

JALE BAYSAL

Cumhuriyet döneminde en büyük gelişmeyi gösteren alanlardan biri, kütüphane ve kütüphanecilik alanı olmuş, bir yandan Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalan kitap mirası düzene konmuş öte yandan çağdaş kütüphane anlayışının ortaya çıkardığı çeşitli kütüphane türlerinde, bir kısmı gerçekten büyük ve önemli kuruluşlar meydana getirilmiş ve en önemlisi kütüphane, kütüphanecilik, kütüphanelerarası işbirliği, bibliyografya, kataloglama, sınıflandırma, faydalandırma gibi kavramlar, sağlam ve doğru bir düzeyde ele alınmış, Türkiye modern bir kütüphanecilik görüşü kazanma yoluna girmiştir.

Memleketimizde eski bir kütüphane geleneği vardır. 1071 Malazgirt zaferini başlangıç olarak, 900 yıldan beri bugün yaşadığımız topraklar üzerinde kitaplar yazdığımızı, kitaplar topladığımızı ve kütüphaneler kurduğumuzu söyleyebiliriz. Önce Anadolu Selçukluları, sonra beylikler daha sonra da Osmanlı İmparatorluğu döneminde kütüphane kurma gayretleri aralıksız sürüp gitmiştir. Bugün yazma eser kütüphanelerimizde bulunan birçok kitapta, çeşitli Anadolu Selçuk kütüphanelerine ait bulduklarını gösteren kayıtlar vardır¹. Erzurum'da Saltuklu, Diyarbakır ve Mardin'de Artuklu, Kastamonu'da Candaroğlu kütüphaneleri beylikler döneminden kalmışlardır. 13'üncü yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan sonra, ilk açılan medreseler, Bursa ve İznik medreseleri şüphesiz kütüphanelerini de birlikte getirmiş oldular. İstanbul bu medreselerin kuruluşundan sonra fetih edilmiş, imparatorluğun gelişmesinden sonra İstanbul'da ve Anadolu şehirlerinde bir çok yeni kütüphane kurulmuştur. Kayseri'de, Amasya'da, Afyon'da, Tosya'da, Manisa'da, İzmit'de, Kastamonu'da, Yozgat'da, Burdur'da, Safranbolu'da, Akhisar'da kurulmuş bir çok önemli kütüphane, bugün

1 — Müjgân Cumbur, «Türk Kütüphaneciliğinin Tarihi Kökleri». *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* XII/3-4, 1963, s. 105-116.

de yaşamaktadır². Görüldüğü gibi yalnız şehirlerde değil daha küçük yerleşme merkezlerinde de kütüphane, bir gereklilik ve bir yatırım konusuydu. Bu kütüphaneleri kuranlar ve yaşatanlar sultanlar, hanım sultanlar, vezirler, devlet ve din adamları olmuşlardır³.

Gerek Selçukluların devletleri gerekse Osmanlı İmparatorluğu, İslâm Ortaçağ medeniyeti içinde yer alan devletlerdir. İslâm medeniyeti çerçevesi içinde kütüphane, devlet bütçesi ile değil, özel vakıflar şeklinde ortaya konmuş bir müessesedir. Tanrının nimetlerine teşekkür etmek isteyen veya yurttaşlarına bir armağan bırakmayı düşünenler, cami veya çeşme yaptırır gibi, kütüphane de kurarlar, hemen bütün şahıs kütüphaneleri de zamanla halka açık vakıf kütüphaneleri haline gelirlerdi⁴.

Kurulan kütüphanelerin düzenli bir şekilde yönetilmesi ve hizmet verabilmesi için kurucular tarafından hazırlatılan vakfiyeler, yalnız vakfedilen kütüphane binası, gelirlerin ve kitapların miktarı üzerine değil, çalışacak personelin niteliği, kütüphanenin açılış kapanış zamanları, kataloglama, sayım ve denetim işlerinin nasıl yapılacağı, okuyuculara nasıl davranılacağı gibi, kütüphane hizmetlerinin özü bakımından anlamı bulunan kayıtları da içlerine alıyor, çağlarının gereklerini yeterince cevaplandırabiliyorlardı⁵. Bazı batılı yazarlara göre 10'uncu yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğundan önce de İslâm ülkelerindeki kütüphane organizasyonu batı kütüphanelerine göre her bakımdan birkaç yüzyıl ilerdeydi⁶.

Ortaçağ İslâm dünyasının ve onun içinde gelişmiş bulunan Osmanlı İmparatorluğunun bütün sosyal kuruluşlarıyla birlikte yıkılmaya başlamasından sonra kütüphanelerimiz, yalnız örgütlenmeleri ve yönetimleri ile değil, koleksiyonları ile de günün gereklerini karşılayamaz duruma düşmüşlerdir. Kütüphanelerimizdeki kitapların günün gereklerine cevap veremedikleri konusunda ilk iddialar 1788 yılına kadar inmektedir. «*Tableau ge-*

2 — Müjgân Cumbur, «Yazma Kütüphanelerimiz, Bugünkü Durumları ve Meseleleri». *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* XIX/1, 1970, s. 3-17.

3 — Şemim Emsen, «Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Türkiye Kütüphanelerinin Tarihçesi». *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* IX/1-2, 3-4, 1960, s. 14-35, 119-126.

4 — Kurt Holter, «Der Islam». *Handbuch der Bibliothekswissenschaft* Bd. 3/1, Hrsg. Georg Leyh. Wiesbaden, Harrassowitz, 1955, s. 199 - Heffening, «Kütüphane». *İslâm Ansiklopedisi*, 1955, s. 1129.

5 — Müjgân Cumbur, «Vakfiyelere Göre Eski Türk Kütüphanelerinin Yönetimi». *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* XI/1-2, 1962, s. 3-21.

6 — Heffening, *Aynı yer*.

nerale de l'empire Ottoman - Osmanlı İmparatorluğunun genel tablosu» adlı eserinde D'Ohsson :

«... bu eserlerin büyük bir kısmının şimdiki halkın mütaaleasına uygun bulunmadığı hiss olunmaktadır», demiştir⁷.

1861 yılında, Ethem Pertev ve Münif paşalar, birlikte kaleme alıp devrin sadrazamına sundukları lâyhada, İstanbul'daki kütüphanelerin özellikle muhteva bakımından, devrin gereklerini karşılayacak koleksiyonlardan yoksun bulduklarını yeniden belirttiler⁸. Ayrıca Münif paşanın kurucusu bulunduğu Cemiyeti İlmiyei Osmaniye'nin kütüphanesi konusunda *Mecmuai Fünûn*'da çıkan bir yazıda, bu kütüphanenin doğu ve batı dillerinde kitaplara sahip olacağı bildirilirken :

«*Dersaadet'de yabancı dilde kitabı bulunan hiçbir umumî kütüphane bulunmamaktadır*», denilmekteydi. Bu ifade günün karşılanamayan gereklerinden bir tanesini bize açıklamaktadır.

1839 tarihli Tanzimat fermanından sonra devlet, askerlik, adliye, maliye, genel olarak idare alanlarında yeni anlayışlara göre yeni bir örgütlenmeye gitmiş, bu arada Evkaf Nezareti kurulmuş, kütüphane yönetimi devlet eline geçmiş, 1879'da Maarifi Umumiye Nezaretinin yönetiminde bir komisyona vakıf kütüphanelerin fihristlerini hazırlama görevi verilmiş, 69 kütüphaneye ait 40 ciltlik basılı fihrist çıkarılmış, yukarıda andığımız Münif paşa ve Ethem Pertev paşa lâyhasında görüldüğü gibi kütüphanelerimizi düzenleme konusunda bazı gayretler sarfedilmişse de sonuç başarılı olmamıştır. Elde kalan, eksikleri ve yanlışları ile, yine de bazı sorularımızı cevaplandırabilen bu 40 ciltten ibarettir diyebiliriz.

Cumhuriyetin ilânından 14 yıl önce 1909'da Mısır Nazırlar Meclisi ikinci kâtibi Ahmet Zeki beyin Sadrazam Hilmi paşaya İstanbul kütüphaneleri konusunda verdiği 96 maddelik rapor, Cumhuriyetin devraldığı miras konusunda yeterli fikir verebilmektedir:

«*İstanbul'da, birbirinden uzak yerlerde kurulmuş kırktan fazla vakıf kütüphane var. Kitaplar ışıksız ve havasız bölgelerde, böcekli, tozlu, kirli ve düzensiz yığınlar halindedirler. Hafızıkütüpler kütüphanelerine canları istediği zaman uğruyorlardı. Her kütüphanede ancak kendi fihristinden bu-*

7 — D'Ohsson, «170 Yıl Önce İstanbul'da Umumi Kütüphaneler». Çev. Şahap Nazmi Coşkunlar. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* VI/3, 1957, s. 51-60.

8 — Müjgân Cumbur, «Münif Paşa ve Kütüphanelerin Yönetimiyle İlgili İlk Resmî Talimatname». *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* XIII/1-2, 1964, s. 31.

lunuyor. Önemli bir kitabın başka nüshaları başka kütüphanelerde var mıdır, öğrenmeye imkân yok. Basılı fihristleri satın almak, hatırlı bir misafir için bile haftalar süren emeklerden sonra mümkün olabiliyor. Bu fihristler tasnifleri bakımından bir garibeler topluluğu halindedirler. Tarih kitabı hadiste, askerlik tasavvufta, fıkıh kitabı coğrafya bölümünde görünüyor. Aynı eserin çeşitli ciltleri bu fihristlerde ayrı konular altında sınıflandırılmış. Bir kitabın çeşitli ciltlerinin çeşitli kütüphanelerde bulunduğu da oluyor. Paris kütüphanelerindeki bir çok yazmanın, İstanbul vakıf kütüphanelerinin müdürlerini taşıdığını da bizzat Evkaf Nazırı Paşa hazretleri bana söylediler.»⁹

Türkiye Cumhuriyeti bugün, Osmanlı İmparatorluğunun mirasçısı olarak Orta Doğunun en zengin ve değerli İslâm yazmaları koleksiyonlarına sahip memleketi olma şerefini taşımaktadır¹⁰, fakat Cumhuriyetin kuruluş yıllarında, günün gereklerini karşılayacak koleksiyonlar bakımından da kütüphanecilik bakımından da durumu ancak «çağdışı» olarak niteleyebiliriz.

18'inci yüzyılda bütün dünyada, bir çok kütüphane, koleksiyonları ve yönetimleriyle kütüphaneden çok müzeye benziyorlardı¹¹. Endüstrileşme, buna bağlı olarak refahın artması, eğitim imkânlarının geniş çevrelere yayılması bilimsel bilginin hızla artmasına, yayın prodüksiyonunun zamanımıza kadar tasavvur bile edilmemiş bir seviyeye yükselmesine yolaçmış, durum, kütüphane kavramının da geniş ölçüde başkalaşması sonucunu vermiş ve kütüphanenin önemini eskilerle kıyaslanamıyacak şekilde arttırmıştır. Modern kütüphane herşeyden önce günlük her çeşit meslekî ve toplumsal uygulamalar için «kullanılan kütüphane»dir¹². Kullanma amacının değişkenliği karşısında da kütüphaneyi artık sadece bir «kültür ve irfan kurumu» olarak anlamaya imkân yoktur.

9 — Adnan Ötügen, «İstanbul Kütüphaneleri Hakkında 48 Yıl Önce Zamanın Sadrazamına Sunulmuş Bir Rapor». *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* V/3, 1956, s. 206-226.

10 — Joris Vorstius, «Die Aussereuropaeischen Laender». *Handbuch der Bibliothekswissenschaft Bd. 3/2, Geschichte der Bibliotheken*. Hrsg. Georg Leyh. Wiesbaden, Harrassowitz, 1957, s. 899.

11 — *Empfehlungen des Wissenschaftsrates zum Ausbau der wissenschaftlichen Einrichtungen. Teil II wissenschaftliche Bibliotheken*. Tübingen, Mohr, 1964, s. 8 - Georg Leyh, «Die deutschen Bibliotheken von der Aufklaerung bis zur Gegenwart». *Handbuch der Bibliothekswissenschaft Bd. 3/2*. Hrsg. Georg Leyh. Wiesbaden, Harrassowitz, 1957, s. 13.

12 — Georg Leyh, «Durchbildung der wissenschaftlichen Gebrauchsbibliothek». *Handbuch der Bibliothekswissenschaft Bd. 3/2*. Hrsg. Georg Leyh. Wiesbaden, Harrassowitz, 1957, s. 307-318.

Yukarda andığımız sosyal ve kültürel olaylar çeşitli kütüphane türlerinin doğmasında da etkili olmuşlardır. Millet kavramının ortaya çıkması ve gelişmesi Millî Kütüphane fikrini, Anglo-Amerikan demokrasi anlayışı halk kütüphanelerinin doğuşunu desteklemiş, geniş bir bilimsel araştırma, tekniğin ilerlemeleri, bilim kollarında ihtisaslaşma çok sayıda özel kütüphane'nin (Special Library) ortaya çıkması ile sonuçlanmıştır. Bugün bakanlıklarda yöneticilerin hizmetinde, her çeşit endüstri kuruluşlarında, fabrikalarda, dar bir alanda çalıştıkları için «özel kütüphane» adını verdiğimiz kütüphanelerin büyük bir gelişme içinde olduklarını görmekteyiz. Okul ve üniversite kütüphanelerinin önemi ise eskilere göre çok artmıştır. Çünkü günümüzün eğitim anlayışı, ilk ve orta dereceli okullar alanında da, yüksek okullar alanında da, halk eğitimi konusunda da kişiyi tek ders kitabından ya da hocanın notlarından kurtararak çeşitli bilgi kaynaklarına yöneltme amacını gütmektedir¹³.

Kütüphaneye karşı duyulan ihtiyacın ve ilginin artması ve bu ihtiyaçla ilginin doğurduğu bir çeşit baskı, Avrupa'da, Amerika'da, bütün uygar memleketlerde genel olarak benzer formda bir kütüphane tipine gidilmesini sağlamış, modern kütüphanecilik hareketi, ortak kataloglama kurallarına yönelmekten başlayarak kütüphanelerarası ilişkilerin de en büyük ölçüde artmasına yolaçmıştır.

Dünya kütüphaneciliğinin vardığı bu noktaya, yukarda andığımız kütüphane mirası ile ulaşan Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri döneminde kütüphaneler konusunda yapılan çalışmaları aşağıdaki ana konular çerçevesi içinde gözden geçirebiliriz :

Durumun tespiti için yapılan çalışmalar.

Vakıf kütüphanelerle ilgili çalışmalar.

Kataloglama, sınıflandırma, genel olarak kütüphane yönetimi işlerini yoluna koymak için yapılan çalışmalar.

Millî yayınların kontrolü ve bibliyografya çalışmaları.

Dokümantasyon çalışmaları.

Kütüphanecilerin eğitimi konusunda yapılan çalışmalar.

Plânlama çalışmaları.

1925-1926 yıllarında bir süre Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâletinin Hars Dairesi Müdürlüğü görevinde bulunan Dr. Hamit Zübeyir Koşay, 1925 yılında hazırladığı bir raporda, Ahmet Zeki bey gibi yalnız İstanbula değil

13 — Özer Soysal, *Çağdaş Eğitim ve Okul Kütüphanesi*. Ankara, Güven Basımevi, 1969, s. 3.

bütün yurda yönelmiş bir dikkatle kütüphanelerimizin durumunu aşağıda özetlediğimiz gibi tespit etmiş, yaptığı tavsiyelerle daha ilk adımda kütüphane konusuna gerçekçi, sağlam ve çağdaş bir yaklaşım sağlanabildiğini göstermiştir¹⁴. Koşay raporuna göre :

«1925 yılında Türkiye Cumhuriyetini teşkil eden 64 il, 395 ilçeden, 45 il merkezi ve 366 ilçede umumî kütüphane yoktur. İstanbul kütüphanelerinde yüzbinlerce kitap bulunmasına karşılık bütün Anadolu'da en çok 60-70 bin cilt kitap bulunuyor. Bunlar çok yüksek, müzelik kıymette eserler olmakla beraber günün gereklerini karşılamaktan uzaktırlar. Genellikle iki üç yüzyıl önceki İslâm iskolastik ilminin damgasını taşıyorlar. Bu gibi eserlere sarıklı ulema sınıfının kütüphanesi ve binalara da cami ve tekkelerin tamamlayıcı bir bölümü olarak bakabiliriz. Mevcut kütüphanelerden eski medeniyetimizi inceleyecek alimlerle ibadet erbabı faydalanacaklardır. Çağın gereklerini karşılayacak kütüphaneleri yeniden kurmak zorundayız.»

Koşay raporu, kütüphaneler alanında yapılması gereken işleri de aşağıdaki gibi özetlemektedir:

«Yazma ve eski basma eserlerin yurt dışına kaçırılmaması için tedbir alınmalıdır.

Çeşitli dünya kütüphaneleri ile mübadele yapılarak koleksiyonlar zenginleştirilmelidir¹⁵.

Kütüphanecilik tekniğini bilen elemanlar yetiştirilmeli, Darülfünunlarda kütüphanecilik bölümleri açılmalıdır.

Bir devlet kütüphanesi (Milli Kütüphane kastediliyor) ve Darülfünun kütüphaneleri kurulmalıdır¹⁶.

14 — Hamit Zübeyir Koşay, «Kütüphanelere Dair». *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*. IX/1-2, 1960, s. 36-40.

15 — Sayın Müjgân Cumbur'un bu maddeden, yazma eserleri mübadeleye koyma anlamını çıkarması bizce doğru değildir. Koşay raporunun tavsiyeler bölümündeki a maddesi, eski yazma ve hatta basma eserlerin korunması konusu üzerinde o kadar ısrarla durmaktadır ki, yazma eseri mübadele amacıyla harcamayı düşünmüş olmasına imkân yok gibi görünüyor. Sayın Cumbur'un bu konudaki mütaleası için bk.: 2 numaralı kaynak, s. 13.

16 — «Devlet Kütüphanesi» terimi, batı dillerindeki «State Library, Staatsbibliothek» terimleri karşılığı olarak, eyalet kütüphanelerini belirtmek üzere kullandığımız bir terimdir. İsviçre, Almanya veya Amerika Birleşik Devletleri gibi eyaletlerden kurulu olmayan memleketimizin Milli Kütüphane'si yanında bir de «Bayazıt Devlet Kitaplığı»na sahip olması, modern kütüphanecilik ve bilimsel terminoloji anlayışıyla bağdaştırılmıyacak, temelsiz ve gereksiz bir özenmeden başka bir şey olmamıştır.

Halk kütüphanesi bulunmayan illerde kütüphaneler açılmalı, ilçe ve bucaklarda da açılacak bu tür kütüphaneler eğitici amaçlara yönelmelidirler. Bunlara bağlı gezici kütüphaneler de olmalıdır.

Halk kütüphanelerine gerekli yayınları sağlamak üzere Maarif Vekâleti Telif ve Tercüme Dairesi yayın serileri meydana getirmelidir.»

Genel olarak dünya kütüphaneciliği konusunda yukarıda verilen bilgi açısından bu raporun bütün temel meselelere, doğru bir görüşle değindiği söylenebilir.

Hars Müdürlüğünün 9 Haziran 1341 (1925) tarihli yazısı, Cumhuriyet döneminin, yurt kütüphanelerini kontrol altına alma çalışmalarına nasıl başladığını göstermektedir:

«... Vilâyeti Aliyesine

Vilâyetiniz dahilinde gerek merkez, gerek kaza ve nahiyelerde resmî ve hususî ne kadar kütüphane ve kütüphanelerde ne kadar kitap var ise bunların tespitine vekâletçe lüzum olduğu malûmu alileridir. Doğrudan doğruya vekâlet emrinde bulunan kütüphaneler de dahil olduğu halde memleketinde mevcut biçimle kütüphanelerle bunların mevcudu ve kitaplar içinde nadir nüshalar olup olmadığını bilmek hususunda zatı alilerinden malûmatı mahsusa rica ediyorum.»¹⁷

Kütüphanecilerimiz, 1923-1939 dönemini genel olarak yazma ve nadir eserlerin kontrolü ve tasnifi dönemi olarak değerlendirmektedirler¹⁸.

3 Mart 1924 tarihli tevhibi tedrisat kanunu ile vakıf kütüphanelerdeki koleksiyonlar Millî Eğitim Bakanlığının kontrolü altına verilmiş, 1927 yılında çıkan tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması türbedarlıklarla bir kısım unvanların kaldırılması konusundaki kanun, tekke ve zaviyelerdeki eserlerin de Maarif Vekâletine bağlı kütüphanelere alınmasını sağlamıştır. Değerli yazma eser koleksiyonlarımızın iyi korunabilecekleri ve değerlendirilebilecekleri, iyi örgütlenmiş yazma eser kütüphanelerinde toplanması gayretleri gerek İstanbul'da ve gerekse Anadolu'da bugün de devam etmektedir¹⁹. Kitap Patolojisi Enstitüsü, mikrofilm ve fotokopi tesisleri, yazma kitap sağlığını gözönüne alarak yaptırılmış klima tesisleriyle Süleymaniye Kü-

17 — Osman Ersoy, «Kütüphaneciliğimizle İlgili Belgeler». *Türk Kütüphaneler Derneği Bülteni* XI/1-2, 1962, s. 27.

18 — Osman Ersoy, *Halk Kütüphanelerimiz Üzerine Bir Araştırma*. Ankara Güven Matbaası, 1966, s. 19.

19 — Müjgân Cumbur, «Yazma Kütüphanelerimiz, Bugünkü Durumları ve Meseleleri». *Aynı yer*, s. 13-17.

tüphanesi, Cumhuriyet döneminin eski mirası değerlendirme konusunda ortaya koyduğu en güzel örnektir.

1927 yılında yazma eserlerin tasnifi ve kataloglanması konusu ele alınmış, bir süre kesilen çalışmalar yeni bir tasnif komisyonunun kuruluşundan ve 1935 te çalışmalara başlamasından sonra, eski basılı kütüphane fihristlerimizin eksik ve yanlışlarından kurtulmuş bir sıra değerli basılı katalogu yerli ve yabancı bilim adamlarına kazandırmıştır.

Kataloglama, sınıflandırma, genel olarak kütüphanecilik tekniği ile ilgili kuralların ve standartların tespiti çalışmalarına da Cumhuriyet döneminde, yine 1925 yıllarında başladığını görüyoruz. Maarif Vekâleti Hars Müdüriyetinin 8 Kanunuevvel 1341 (1925) tarihli yazısı, bu konuda elimizde bulunan ilk belgedir :

«..... Vilâyeti Aliyesine

Kütüphaneler tarafından gönderilen fihristler maalesef matluba muvafık olmaktan çok uzaktırlar. Bir çoğunda müellifin ismi bile tasrih edilmediği gibi mahallî tab'ı veya tahrir, yazının cinsi, cildin şekli haricisi, tezyinatı, kâğıdın cinsi gibi malûmat ihmal edilmiştir... Bunlar için rehberlik kitaplar hazırlanmaktadır...»²⁰

Bu yazıdan sonra aynı yılın Haziran ayında Celâl Esat Arseven'in «Notlar ve kütüphanelere Dair Usulü Tasnif» adlı eseri, katalog ve tasnif işlerinde bu eserdeki metodların uygulanması dileği ile birlikte kütüphanelerimize ulaştırıldı.

Kütüphanelerimizin gereklerine uygun kataloglama kuralları koyma gayretleri başlangıçtan bu yana çeşitli kütüphanecilerimizin çalışmalarına konu teşkil etmiştir. Bugün için Millî Kütüphanede hazırlanmış ve 1957'de yayınlanmış olan «Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri» ve «Yazma ve Eski Basma Kitapların Tasnif ve Fişleme Kılavuzu ve İslâm Dini Eserleri Tasnif Cedveli» adlı yayınlar, üzerinde en çok çalışılmış olanlardır. 1958 yılında Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 1959'da Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği çıkarılmış, 1961'de halk kütüphanelerimiz için Kitap Kataloglama Kuralları yayınlanmıştır²¹. Bir yandan kataloglama çalışmalarını sürdürmek bir yandan yeni kurallar teklif etmek şüphesiz olumlu bir davranış değildir. Kataloglama konusunda tam bir birliğin sağlanamamış olması ek-

20 — Osman Ersoy, «Kütüphaneciliğimizle İlgili Belgeler». Aynı yer. s. 27-28.

21 — Osman Ersoy, *Kütüphanelerimizin Sorunları*. Aynı eser, s. 26-27 - *Halk Kütüphanelerimiz Üzerine Bir Araştırma*. Aynı eser, s. 37.

sıklıktır. Fakat konunun, uluslararası standartlara uzak düşmeyecek şekilde ele alınmış olduğu da bir gerçektir.

Ortak sınıflandırma şeması olarak kütüphanelerimize önce Universal Decimal Classification'dan yapılan özet halinde bir çeviri teklif edilmiş, 1962 yılında Amerikan Ford vakfının desteği ile Dewey'nin Onlu Tasnif ve Relatif İndeksinin 15'inci standard basımının çevirisi yayınlanmıştır (1962). Bugün için yeni kurulan üniversite kütüphanelerimizde Kongre kütüphanesinin sınıflandırma şeması da kullanılmaktadır. Türkiye Bibliyografyası'nın ve Türkiye Makaleler Bibliyografyası'nın Dewey şemalarına göre sınıflandırılmaları bu sisteme özel bir yer sağlamaktadır. Günümüzde çevrenin ve koleksiyonların özel gereklerine dayanarak millî şemalar ortaya koyma tasarılarına artık gidilemez. Dünya çapında en üst düzeye varmış olan kütüphanelerarası işbirliği çalışmalarını ve bunların gereklerini izlemek, çeşitli türde kütüphanelerde ne tür bir sınıflandırma yapmak gerektiğini karara bağlayabilecek meslek elemanlarını yetiştirmek ve bu konuda yol gösterici yayınlarla kütüphanecilik literatürünü zenginleştirmek, tutulacak en doğru yol olacaktır. Bu arada Universal Decimal Classification'un bütün dünya için ifade ettiği öneme de dikkati çekmek doğru olur.

Cumhuriyet döneminin kütüphanecilik alanındaki en önemli hizmetlerinin biri de 1934 yılında Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu'nun çıkarılması olmuştur. 1729'da ilk Türk basımevinin kuruluşundan yeni harflerin benimsenmesine kadar (1928) hangi eserlerin basıldığını tam olarak bilmediğimiz gibi bunların tam bir koleksiyonuna da sahip değiliz. Buna karşılık 1928'den bu yana (1928-1934 dönemi, ilk Derleme Müdürümüz sayın Selim Nüzhet Gerçek'in özel gayretleriyle kanunun çıkışından önce derlenmiş bulunuyor), Türkiyede yayınlanan her eserden beş nüshasına devlet el koymakta, bunlar Millî Kütüphanede, Ankara İl Halk Kütüphanesinde, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde, Bayazıt Devlet Kütüphanesinde, İzmir Millî Kütüphanesinde toplanmaktadır. Millî yayınlarımızın beş ayrı koleksiyonunu elde bulundurmamız yanında, derleme işinin getirdiği imkândan yararlanarak bu yayınların tam bir bibliyografyasını yayınlamak da mümkün olmuştur. Bugün, başlangıçta Derleme Müdürlüğünün 1955 yılından sonra Millî Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü'nün yayınladığı sürekliliği bir «Türkiye Bibliyografyası»na sahip bulunuyoruz. 1952 yılında seçilmiş makalelerimizi içine alan «Türkiye Makaleler Bibliyografyası»nın da yayınlanmasına başlanmıştır. Türk yayın hayatının verilerini yurt içinde ve dışında tanıtmaya görevini yüklenen bu iki yayın, yalnız Türkiye için değil,

bütün dünyanın ortaya koyduğu bilgi yığınına tanıma amacını güden günümüzün kütüphaneciliği için de büyük bir önem taşımaktadırlar.

Yurt içinde yayınlanmış bütün eserleri toplayacak, yurt dışında yayınlanmış Türkiye ile ilgili bütün çalışmaları bir araya getirecek, millî ve özel bibliyografyalar hazırlayacak, yurt çapında toplu kataloglar kuracak, yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerarası işbirliğinin merkezi olacak, Türk kütüphanelerine öncülük edecek bir millî kütüphanenin kurulması fikri, görevlerin neler olacağı konusu yeterli şekilde belirmemiş de olsa, Münif Paşa ve Ahmet Zeki bey tarafından da ortaya atılmış bulunuyordu. 1934 tarihli Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu, Millî Kütüphanenin kuruluşundan 12 yıl önce, derlenecek eserlerden bir nüshasının bu kütüphaneye ayrılacağını belirtmişti. Fikrin gerçekleşmesi, yorulmaz bir kütüphanecimizin, Adnan Ötügen'in 1940 ve 1946 yılları arasındaki gayretleri ile mümkün olmuş, toplumun ve devlet adamlarının desteğini sağlayan Ötügen, 1946 yılının Nisan ayında kuruluş çalışmalarına başlamıştır. 1950'de Millî Kütüphane Kanunu'nun çıkışından sonra UNESCO'nun yardımı ile Bibliyografya Enstitüsü'nün de kuruluşunu sağlayan kütüphane, bugün yarım milyonu bulan mevcudu, plâkları, değerli yazmalarımızın mikrofilm koleksiyonları ve özellikle millî bibliyografyamızın yayıncısı olarak Türk kütüphaneciliğinin ortaya koyduğu en önemli eserlerden biridir.

UNESCO, Avrupa Ekonomik İşbirliği Kurumunun (OECE) yardımıyla 1950 yılından beri bütün dünyada millî dokümantasyon merkezleri kurmak için çalışmalar yapmaktadır. Yukarda andığımız Türkiye Makaleler Bibliyografyası, bu çalışmaların memleketimizdeki ilk meyvası olmuştur. 1950'den bu yana bibliyografya ile dokümantasyon ve informasyon kavramları arasındaki ayrılığın gittikçe büyümesi, dokümantasyon ve informasyon alanlarındaki gelişmelere uygun olarak yurt içi bilgi akımında ana merkez rolünü oynayacak, çağdaş bir millî dokümantasyon ve informasyon merkezi ihtiyacını ortaya çıkarmış bulunuyordu. 1963 tarihinde Başbakanlığa bağlı olarak kurulan Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, kuruluş kanunundaki amaç ve görev anlayışı içinde, böyle bir merkezi 1965 yılında gerçekleştirmiştir²². Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Dokümantasyon Merkezi (TÜRDOK), bilimin ve teknolojinin elde ettiği en son

22 — J. A. Schüller, *Principle of Transport of Information. Further Recommendation for Building a Centre and a Network for the Communication Process in Turkey*. (Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'na sunulmuş rapor). Ankara, 1968, s. 4.

bilgilere en kısa zamanda ulaşmanın özel bir önem taşıdığı konularda, matematik, fizik, kimya, biyoloji, mühendislik, tıp, veterinerlik, tarım ve ormanlık, beşerî mühendislik alanlarında, bütün dünyada elde edilen her formdaki bilgileri yurt içindeki araştırmacılara, endüstri kuruluşlarına ve yurt içindeki araştırma sonuçlarını da yurt dışındaki isteklilere en kısa zamanda sağlamaya çalışmakta, bu amaçla toplu katalog, bibliyografya gibi yayımlar yapmakta, hem fen bilimleri hem kültür bilimleri alanı için dokümantasyon ve informasyon işlerinde destek rolü oynamakta, dokümantalistlerin yetiştirilmesi için kurslar düzenlemektedir. Yurt içinde dokümantasyon ve informasyon çalışmalarını koordine edecek, işbirliğini, uygulama kurullarında standardlaşmayı ve zamanla bir tür denetimi sağlayacak olan millî merkezimizin, parça parça ve birbirinden ayrı bir çok dokümantasyon çalışmasının başlamasından önce kurulabilmesi memleketimiz için gerçek bir avantaj olmuştur. Bundan yararlanmak, büyük emek ve masrafla ortaya konan geniş kapsamlı, bilimsel seviyesi, personeli ve organizasyonu uluslararası düzey göz önünde tutularak meydana getirilmiş bulunan TÜRDOK'un informasyon konularında öncülüğünü benimsemek, bundan sonrası için tutulacak en doğru yoldur.

Cumhuriyet döneminde gerçek bir uyanış ve gelişme gösteren kütüphaneciliğimizin problemleri de açık ve seçik olarak belirmiş bulunmaktadır. Bunları kütüphane kanun ve yönetmelikleri, organizasyon, kütüphane yapıları, bütçe, işbirliği ve ihtisaslaşma, standartların ve normların tespiti diye özetleyebiliriz. Bütün bu problemlerin çözümü ise temel bir ögeye, yetişmiş kütüphanecilere sahip olmaya bağlıdır. Ana problem, kütüphaneci personel problemidir.

Kütüphanecilerin yetiştirilmesi konusu Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak ele alınan konulardan biri olmuştur. 15 Eylül 1341'de (1925) İstanbul Darülfünunu Kütüphanesi Müdürü Hasan Fehmi Karatay yönetiminde ilk kütüphanecilik kursları düzenlenmiş, 1925-1965 yılları arasında çeşitli kütüphane çevreleri için 18 kurs yapılmıştır²³. Millî Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün halk kütüphaneleri örgütünde çalışan kütüphanecileri için yaptığı yetiştirme kursları her yaz yenilenmektedir. Meslek eğitimi görmemiş kütüphaneciler için bu kursların taşıdıkları değer söz götürmez. Fakat Cumhuriyet döneminin asıl başarısı, üniversite seviyesinde meslek eğitimi veren ilk ayrı kütüphanecilik bölümünün açılabilmesi olmuştur :

23 — Osman Ersoy, «Kütüphanecilik Kursları». *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* XXIII/1-2, 1966, s. 49-59.

Bunlardan birincisi 1954-1955 ders yılı başında Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde Amerikan Ford vakfının da eğitim gücü ve para yardımı yapmasıyla açılmış, ikincisi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi içinde, Köln kütüphanecilik okulu müdürü Prof. Dr. R. Juchhoff'un başkanlığında 1963-1964 ders yılı başında çalışmalarına başlamıştır. İstanbul Üniversitesi'nin 1941 yılından beri kütüphanecilik eğitimi verecek üniversite seviyesinde bir kuruluşu gerçekleştirmek üzere çalışmalar yaptığını, kütüphanecilik literatürümüze de geçen bazı raporlardan anlıyoruz²⁴. 1968 yılında Prof. Dr. R. Juchhoff'un ölümünden sonra, öğretim üyesi sağlanamaması yüzünden kürsüye öğrenci alınamamıştır. Gerçekte problem yeterli öğretim üyesinin bulunamayışı değildir. 1964 yılından bu yana kendi yetiştirdiği akademik derece sahibi elemanlardan ve bunlar dışında, Türkiye'nin gerçekten canlı kütüphane çalışmaları içinde, yabancı ülkelerde de eğitim ve öğrenimlerini geliştirme imkânı bulmuş kütüphanecilerimizden yararlanarak kürsüyü ayakta tutabilmek, öğrenci alabilmek için bir iki kadro sağlamaktan, basit bazı idarî problemleri çözümlenmekten başka yapılacak iş kalmamıştır.

Kütüphanecilerin eğitimi probleminin çözümlenmesi Türkiye'nin kalkınma ve gelişme plânları için sanıldığından çok daha büyük bir önem taşıyor. Günümüzün dünyasında, başta mühendisler, kâşifler, bilim adamları, sanayici ve politikacılar, gazeteciler, doktor ve hakimler olmak üzere iş sahiplerinin günlük işlerini yürütebilmeleri için bilimin son durumunu öğrenmeleri şart olmuştur. Bilimsel araştırma artık bir prestij meselesi değildir. Milletlerin refahı, yapabildikleri bilimsel araştırmaların sonuçlarına bağlıdır. Bugün bütün dünyada 100 000 kadar bilimsel dergi yayınlıyor²⁵. Yalnız tıp alanı yılda 600 000 makale veriyor. Düzenli bir kütüphane örgütü olmadan bütün bu yayınları ve her çeşit dokümanları izlemek, bilimin sonuçlarını öğrenmek ve günlük hayatımız için bu bilgileri kullanmak imkânı artık yok. Modern kütüphane yapıları, fotokopi cihazları, elektronik araçlar hatta en zengin koleksiyonlar bir «kütüphane» demek değildirler. Bu işler için harcayacağımız milyonlar boşuna olacaktır. Her çeşit yayınların içlerine aldıkları bilgileri zamanında arayana ulaştıracak, o bilgileri değerlendirecek, kütüphaneyi «yaratacak» olanlar ancak kütüphanecilerdir.

24 — Osman Ersoy, *Kütüphaneciliğimizin Sorunları*. Aynı eser, s. 21.

25 — Heinz Lechmann, *Dokumentation und Information als Anliegen der Bundesrepublik Deutschland*. Frankfurt/M. Deutsche Gesellschaft für Dokumentation, 1964, s. 1 - O.A. Mikhailov, «Documentation and International Co-operation». *Libri XVIII/3-4*, 1968, s. 161.

Amerika Birleşik Devletlerinde bir kütüphanede çalışan memurlardan üçte birinin üniversite seviyesinde bir kütüphanecilik öğrenimi görmüş olması istenmektedir. Bizde bu oran yüzde bir seviyesindedir. 5 000 nüfusa kütüphanecilik hizmeti verebilmek için en az bir kütüphaneci bulunması gerektiği hesaplanıyor. Amerikan standartlarının bizim için fazla iddialı olacağı düşünülerek 10 000 kişiye bir kütüphaneci düşünülse bile daha 3200 kütüphaneciye ihtiyaç bulunduğu ortaya çıkıyor²⁶. Kütüphanecilik Profesörü Dr. O. Ersoy, Ankara ve İstanbuldaki kütüphanecilik bölümlerimiz yılda 100 mezun verebilseler bile, yeterli elemanın ancak 32 yıl sonra sağlanabileceğini tespit etmektedir. Konunun önemi açıktır. Kütüphanecilik bölümlerimizi yalnız yaşatmak değil, bunları geliştirmek için de plânlar yapmamız gerekiyor.

Kütüphanelerimiz alanında genel plânlama çalışmaları ancak 1961 yılı içinde başlamış, kütüphanecilerden kurulu bir komisyon 31 Ocak-17 Mart 1961 tarihleri arasında 35 toplantı yaparak özellikle halk kütüphanelerimizle ilgili 10 yıllık bir plân hazırlamışlardır. 1962 yılı Şubat ayında toplanan 7'inci Millî Eğitim Şurasınca da onaylanan plân bölümlerinin uygulamasına geçilmiş bulunuyor. Türkiye'de, Millî Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün yetki sınırları dışında kalan, devlet sektörüne, özel sektöre ve üniversitelere bağlı kütüphanelerin de komisyonlarda ele alınamayışı üzücüdür. Yurt kütüphaneleri çapında bir plânlama; kütüphanelerarası işbirliği, kütüphane hizmetlerinin ve kütüphaneci personelin standartları, hizmetin geliştirilmesi için çıkarılması gerekli kanun ve yönetmelikler gibi konularda büyük faydalar sağlayabilirdi. Kütüphaneler için, Millî Eğitim Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğünden çok daha yüksek ödenekler ayırabilen üniversitelerimizin genel plân içinde yer almamış olmaları, plânın değerine büyük ölçüde gölge düşürmektedir. Yeni Üniversiteler Kanunu tasarılarına, ilgili kütüphanecilerin ümitsiz ve sonsuz çabalarına rağmen, üniversitelerimizin kütüphane örgütünü gerçekten düzene koyabilecek üç maddenin girememiş olması da ayrıca üzüntü vericidir.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra gerçek bir yeniden doğuş yaşayan Türk Kütüphaneciliği, ilk büyük elemanlarını yetiştirdikten sonra, 1949 yılında meslek derneğini de kurmuştur. Türk Kütüphaneciler Derneği, 1952 yılından bu yana düzenli olarak çıkabilen, bütün dünyadaki gelişmeleri izleyebilen, yurt içi kütüphane sorunlarını tartışmaya koyan, değerli bir meslek

26 — Osman Ersoy, *Halk Kütüphanelerimiz Üzerine Bir Araştırma*. Aynı eser, s. 34-35.

dergisi yayınlamakta, kütüphaneciler arasında yakınlaşmayı, kütüphane problemlerini topluma duyurmayı amaç edinen çalışmalar yapmakta, uluslararası kuruluşlara üye bulunmakta, kütüphanecilik literatürümüzü rehber yayınlarla zenginleştirmektedir.

50 yıllık bir dönem içinde kütüphaneciliğimizin elde edebildiği değerleri aşağıdaki gibi özetleyebiliriz :

Koleksiyonlar büyük bir gelişme göstermişlerdir. 1927 yılında bütün Anadolu'da aşağı yukarı 185 bin cilt bulunuyordu. İstanbul'da 1927 yılında yapılan sayıma göre 438 000 cilt kitap vardı²⁷. Bunların çoğunluğunu, ancak özel tarih araştırmaları için kullanılacak, günümüzün bilim ve teknolojisini, sanatını izlemeye imkân vermeyecek yazma kitaplar teşkil etmekteydi. 1968 yılı istatistiklerinin verdiği sonuç ise bu sayıların en az yirmi katına ulaşıldığını göstermektedir²⁸.

Değerli İslâm yazmaları kontrol altına alınmış, bunlar için düzenli kataloglar yayınlanmış ve örnek merkezler kurulmuştur.

Meslek elemanı yetiştirilmek üzere üniversite seviyesinde iki kütüphanecilik bölümü meydana getirilmiş, bunların dışında, çok sayıda meslek elemanını burslar sağlayıp yurt dışında öğretim yaptırarak, yurtiçi kurslar düzenleyerek yetiştirmek mümkün olmuştur.

Meslek eğitimi görmüş kütüphanecilere sahip olmak, sorunlarımızın çağdaş bir görüşle ele alınmasına imkân vermiş, bir yandan da literatürümüzün zenginleşmesine yolaçmıştır. Kütüphaneciliğimizin durumu konusunda doğru yargılara varmamızı sağlayan bilimsel tespit çalışmalarının yapılabilmiş olması büyük kazançtır.

Türk kütüphaneciliğinin ana problemlerini iki noktada toplayabiliriz :

1. Meslek elemanı yetiştirme işine hız vermek.
2. Çağdaş kütüphanenin ve kütüphanecinin tanımını yapacak, kütüphanecilik mesleğine giriş standartlarını ve şartlarını tespit edecek, kütüphane hizmetlerini sınıflandıracak, bunlarla ilgili standartlar koyacak, her türden kütüphanelerimiz arasında sıkı bir işbirliğini gerçekleştirecek kanun ve yönetmeliklerin çıkarılmasını sağlamak.

Meslek bilgisine ve kanun koruyuculuğuna dayanan kütüphaneciliğimiz; problemlerini duyuracak, toplumun desteğini sağlayacak ve bunları çözümlenecek bir düzeye ulaşacak kadar güçlenmiştir.

27 — J. Stummvoll, *Yeni Türkiyede Kütüphanecilik, Aynı Tarihi XXIII, 1935, s. 325.*

28 — Devlet İstatistik Enstitüsü, *Millî Eğitim İstatistikleri Millî Halk, Çocuk, Üniversite ve Okul Kütüphaneleri, 1959-1968.*

Atatürk'ün Bildirisi

BERKE VARDAR

Cumhuriyetimizin 50. yıldönümü, Atatürk'ün Türk toplumuna yönelttiği yüce bildirinin anlamını daha bir derinden kavrama olanağı veriyor bize. Onun için, bu mutlu yıldönümü aynı zamanda toplu bir değerlendirme yılı da. Sağlıklı bir durum yargılamasının gerektirdiği koşulların tümünü de içeriyor. Geçmişin deneyleri güncelliklerinden sıyrılarak gerçek boyutları, ulusal yaşam içindeki yerleri bakımından daha bilinçli olarak tartılıp usa vurulabilecek. Elli yılın öğrettiklerini iyi değerlendirebilirsek yeni atılışları daha etkin bir biçimde gerçekleştirebiliriz. Toplumca hızlı ilerlemenin yörüngesine nasıl oturmuşuz? Neden sık sık bu yörüngeden çıkmışız? Ne türlü engellerle karşılaşmışız? Olayların yüzeysel görüntüsü aşılp derinlere inildiğinde karşılaşılan gerçek nedenler, temel olgular nelerdir? Bu tür soruların en geçerli yanıtını, ulusça ileri sıçramak, yeni aşamalara ulaşmak, kesintisiz ve sürekli bir evrim sağlayarak çağdaşlaşma sürecini bütünlemek amacıyla geçmişe yönelteceğimiz bakış verecek. Yapısal bir bakış olacak bu da. Olguları tek tek, süre içinde birbirlerini izlemeleri açısından ele almaya-yacak. Her şeyden önce, bunların bütün bir dönem içinde birbirleriyle kurdukları belirgin ilişkilere, bu ilişkilerden doğan derin anlamlara yönelecek.

Bu türlü bir yaklaşımın daha ilk aşamasında karşılaştığımız sürekli bir olgu, bu olgunun bize ilettiği köklü bir gerçek var. Tüm atılımları ve duraklamalarıyla elli yılı genel düzlemde değerlendirip yargıladığımızda ortaya çıkan bir olgu bu. Gözlem ürünü şu nesnel yargı bu olgunun özlü anlatımı: Toplumumuza esenlik getirmiş her çaba, her gerçekleşme Atatürkçü bildiri doğrultusundadır; buna karşılık, her olumsuz gidış, her bocalama bu bildirideki buyruklara uymamanın zorunlu sonucudur. Şaşmaz bir kural, kesin bir yasa bu. O denli açık ki tek aykırı örnek, tek sapkın olgu gösterilemez. Genelliği, nesnelliği, sayısız kanıtlarıyla gerçeği arayan her gözlemciye kendini benimseten bu toplumsal yasa hem geçmişe ışık tutuyor, hem de gelecekte izlenmesi gereken aydınlık yolu gösteriyor.

Atatürkçü bildiri özü bakımından az gelişme çemberini kırarak gelişme sürecine ulaşılmasını sağlayacak, bu türlü bir yönelişin her türlü koşulunu yaratacak ulusal ve yüce bir ülküyü dile getirir. Bildirinin amaçlarına aykırı düşen her sapkın görüş ve davranış ise, az gelişmişlikten sıyrılmaya çabamızı etkisiz kılmak isteyen, ulus düşmanı bir kaygının çoğu kez üstü örtülü belirtisidir. Onun için, ulusal varlığımıza yaşam verici tek öğreti olan Atatürkçülük, kimilerinin savunduğu gibi birbirine karşıt yorumlara açık bir alan olamaz. Kendinde bulunmayan ilkelerle bağdaşamaz hiç bir zaman, kapsadığı ilkelerin herhangi birinden de yalıtılamaz. Yorumu bile gereksiz ve geçersiz kılan, apaçık ilkelerden oluşan, toplumsal durağanlığı devingenliğe,

az gelişmişliği gelişme atılımına dönüştürmeye yönelen, gücünü ulusal gerçeklerden alan, benzer gerçeklerin bulunduğu her yerde de geçerlik kazanarak evrensellik edinen, yalın anlatımlı ve tek anlamlı bir öğretilerdir. Böyle olduğu için de, bildirin özüne ve sözüne aykırı görüşlerle onu amacından saptırmaya, bu yoldan başka öğretilere açık kapı bırakmaya kalkışmak bir yorumlama eylemi değil, olsa olsa bir yanıltmaca denemesi, sinsî bir aldatmaca girişimidir. Esinini her şeyden önce Türk'ün insanca yaşama ve yücelme isteminden alan Atatürkçülük yeni katma ve katıştırmalarla bütünlenecek bir öğreti de değildir: Yetkin bütünlüğüne çoktan ulaşmıştır. Bütünlenecek olan, öğretiyi bize ileten bildiri değil, bu bildirin zorunlu kıldığı gerçekleştirmelerdir. Atatürkçü doğrultudaki gerçekleştirmeleri şu ya da bu yoldan önlemek, engellemek isteyenlerin bir saptırmacasıdır her karşı öneri. Öz yeterliği apaçık, gerçek anlamı besbelli, ilkeleri birer ulusal buyruk olan yüce bildiriye işte gerçek Atatürkçüler böyle anlıyor. Nitel bir değişim ve dönüşüm, ulusal birlik ve bütünlük sağlayıcı, hem çağdaşlaşmaya götüren, hem de öz benliğimizi koruyan tek seçenek bu bildirin gösterdiği doğrultudur. Toplumunu tümüyle kapsayan, bundan ötürü de tümüyle benimsenmesi zorunlu olan özgün bir dünya görüşü, görkemli bir birleşim, yüce esinli bir buyruktur Atatürk'ün bizlere yönelttiği bildiri. Yalnız ilerlemeyi önlemek isteyenlerin değil, ilerlemeyi yalnızca nicel bir olgu, kupkuru bir uygulamayı (teknik) gerçekleştirmesi olarak görenlerin, onu insansal değerlerden yoksun kılarak köksüzleşmeye kucak açanların da karşısındadır. Sanatta, müzikte, yazında, giyimde, kafanın içinde ve dışında aynı amaca aynı inanla yönelen, yeni bir tarih ve dil bilinciyle ulusun özgürlüğünü en sağlam temele oturtturarak çağdaş uygarlığa geçişi sağlamak isteyen bir yeniden doğuş ve yüceliş ilkesi buluruz yüce bildiride. Onun için, söz konusu örgensel bütün her yönüyle benimsenmedi mi hiç benimsenmemiş sayılır. Aynı nedenle, ilkelerden birine yönelen herhangi bir saldırıyı da bunların tümüne birden yönelmiş görmemek olanaksızdır. Geçenlerde gerçek Atatürkçüler bu anlayışı, Üniversite giriş sınavlarında yetkililerin gözünden kaçmış bir soru dolayısıyla bir kez daha örneklendirdiler. Ziya Gökalp'ın iki dizisini işine geldiği gibi çarpıtarak Atatürk'ün Dil Devrimi'ni kötülemeye yeltenen soru hazırlayıcısının amacını hemen anlayıverdiler, gerekli tepkiyi göstererek gerçeği bütün çıplaklığıyla ortaya koydular. Sınav sorumlularını da üzen olay, Cumhuriyet'in 50. yılında Atatürk devrimcisi kuşakların duyarlık ve uyanıklığını yeniden tanıtlaması bakımından gelecek için umut verici bir görünüm kazandı böylece. Bir kez daha görüldü ve gösterildi ki Dil Devrimimiz de bütün öbür devrimlerimiz gibi yüce bildirin ayrılmaz bir parçasıdır ve ona yöneltilen her saldırı tüm devrimlerimize yöneltilmiş sayılır.

Cumhuriyetimizin 50. yıldönümü, Atatürk'ün bildirisinde yer alan buyrukları yeni bir güçle dolu, eski deneylerle yüklü olarak, hiç bir saptırmacaya kapılmadan ivedilikle gerçekleştirme yolundaki atılımlarımıza yeni bir hız, yeni bir etkenlik kazandırmalıdır. Çağdaş dünya XXI. yüzyıla girmeye hazırlanırken ulusal varlığımızın, toplumsal öte yaşamamızın tek güvencesi hiç kuşku yok ki Atatürkçü uygulamadır.